

Notă: Acest text este preluat din cartea „ TRADITIONAL WRESTLING OUR CULTURE (LUTĂRI TRADIȚIONALE, CULTURA NOASTRĂ)” (paginile 8-15) produsă pentru a imortaliza proiectul european TRADWOC (Crearea rețelelor transregionale) derulat din 2016 până în 2018 în Europa de Sud-Est.

Dezbateri și perspective pentru Jocurile și Sporturile Tradiționale

Guy Jaouen, manager de proiect, cercetător

a) Ce sunt jocurile și sporturile tradiționale (JST)

“Un joc nu este doar un joc. Este parte a unui întreg. Este parte a unei culturi. Are istorie, un scop, un popor, un țel, o structură, o filozofie și o strategie. Are caracteristici și reguli; are ritual, ritm, dimensiuni, morală și are legătură cu un anumit mediu înconjurător. Are dimensiuni educaționale; poate fi studiat din punct de vedere științific sau artistic” afirma Sean Egan¹, un prieten irlandez crescut în limba galică, care, mai apoi, a emigrat în Canada.

Termenul „tradițional” (joc) este un cuvânt adăugat care să menționeze faptul că practica este transmisă de populația unei anumite zone culturale, și care se poate intitula *Comunitate Ludică*² sau Comunitate de Jucători. Jocuri populare, jocuri sportive ale tradiției culturale, sporturi culturale, reprezintă alte apelative.

Jocurile tradiționale ca moștenire culturală imaterială

Practicile sociale intitulate jocuri tradiționale sunt creația unei culturi și fructele unei anumite istorii. Adesea descendente ale teritoriului local sau regional, sunt, într-adevăr,

---

¹ Simpozionul de la Nantes, Britania, Franța – Octombrie 2002.

² Comunitatea ludică împărtășește tradițiile festive, precum jocurile și sporturile regionale, dansurile, tipuri de expresii muzicale sau teatrale, gastronomie etc.

www.traditionalsports.org

expresia unui stil de viață și de acțiune, o modalitate de a comunica cu ceilalți. Conectate la vechile convingeri, inspirate de ritualurile sacre jocurile sportive tradiționale sunt printre cele mai semnificative activități culturale ale unei societăți pentru care reprezintă mărturia în sine. Acestea sunt parte a moștenirii unei culturi. Aceste practici sunt parte a moștenirii corporale adânc înrădăcinate în memoria grupului social care se exprimă prin memoria gesturilor corporale. Reprezintă o moștenire pe care orice copil o poate readuce la viață în momentul relației sale ludice cu ceilalți copii.

JST, împreună cu alte activități ludice din tradiția culturală, prezintă cele mai adânci caracteristici ale culturii interne căreia aparțin. Apoi, prin intermediul regulilor, se pot descoperi, parțial, diferite concepții de viață: toleranță și agresivitate, valorificarea imaginii bărbatului și femeii, legătura cu natura și obiectele tehnice, modul de comportare cu animalele, locul oferit spiritului de cooperare și competiție în viața socială.

Aceste practici jucăușe (sau ludice) sunt, în același timp, universale prin structura lor funcțională, și locale, deoarece fiecare cultură își modelează activitățile în conformitate cu propriile „obiceiuri” (determinism cultural și social).

Ele reprezintă elemente care sunt apărute, de acum înainte, prin Convenția UNESCO pentru salvagardarea patrimoniului cultural imaterial al umanității, din 2003 (MCI). Drept rezultat, comisia MCI a UNESCO a recunoscut, în decursul ultimilor zece ani, câteva practici ale JST: Turnurile umane din Catalonia (Spania), Luptele tradiționale turcești în ulei din Kirkpınar, jocurile din cadrul festivalului Nadaam din Mongolia, exercițiile Zurkhaneh din Iran etc.

Promovarea practicării și nivelului de sportificare conform contextului cultural.

În 2009, o întâlnire importantă a fost organizată la Teheran, în numele UNESCO. Această întâlnire a fost organizată în scopul înființării unei platforme pentru dezvoltarea jocurilor și sporturilor tradiționale (JST) la nivel mondial. Scopul întâlnirii a fost reprezentat de formarea unui comitet de experți cu rolul de a superviza acțiunile acestei platforme pentru JST, și, de asemenea, de a compune o definiție a jocurilor tradiționale care a generat următorul text:

„Jocurile tradiționale reprezintă activitățile motrice ale timpului liber și recreerii, care au un caracter de ritual. Provenind din identitatea regională sau locală, acestea sunt parte a diversității culturale universale. Practicate în mod individual sau colectiv, acestea se bazează pe reguli acceptate de către grupul care organizează activitățile, competitive sau nu. Jocurile tradiționale au un caracter popular în practicarea și organizarea lor, însă, dacă sunt transformate în sport tind să devină uniformizate și instituționalizate.”

Pentru a compara, conform definiției lui Parlebas³, sportul modern este o practică ce conține:

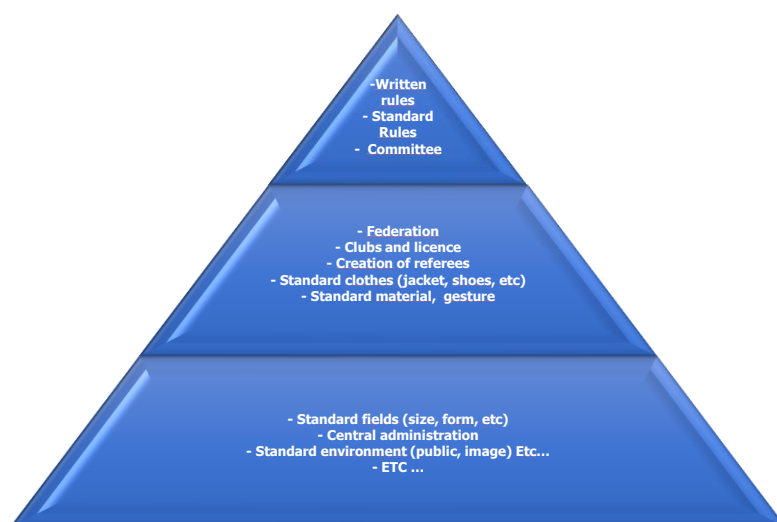
³ Parlebas, P.: Activități Fizice și Educații Motrice: Dossier EPS, 4. Paris. 1986

- o activitate motrică
- un regulament scris, identic pentru întreaga planetă
- o selecție organizată prin competiții și campionate
- o instituționalizare prin intermediul federațiilor globalizate

Graficul de mai jos prezintă piramida sportificării. Vârful reprezintă punctul de origine al procesului, iar baza se extinde până la o înstrăinare completă. Pe măsură ce elementele reglementărilor globale cresc, cu atât mai rigidă și mai mare devine baza, punct în care orice fantezie este interzisă. "Seriozitatea" este privilegiată. De asemenea, ne îndepărtăm de sistemul democrației participative care implică persoane învestite cu organizarea practicii.

Deci, cu cât o federație sporește reglementările, cu atât se depărtează de spațiul și spiritul Sărbătorii, de vreme ce aceasta reprezintă evenimentul neașteptat (sportul dorește să elimine acest aspect când nu îl poate domestici). În momentul în care apar agenții externi practicii, există riscul ca organizația să omită originile fundamentale ale practicii: relațiile socio-culturale și emoțiile dintre ființele umane care împărtășesc aceeași cultură.

Procesul sportificării "Reprezintă întreaga transformare a unui joc sau a unei activități fizice, într-un sport, reglementat de reguli și norme, toate legitimate de instituții" scriau Elias & Dunning⁴.

Totuși, trebuie să avem în vedere faptul că, Sportificarea nu este, în mod inevitabil, un proces binar și rigid care trebuie să rezulte din extreme, așa cum a fost ilustrat de Elias și Dunning. Dacă avem în vedere faptul că, există multiple etape în procesul Sportificării, care sunt, adesea, necesare pentru salvagardarea JST, acestea pot fi construite doar în caz

⁴ Elias & Dunning. În căutarea emoției: *Sport și timp liber în procesul de civilizație*. Oxford, 1986

www.traditionalsports.org

de necesitate. Toate trebuie decise de către actorii locali în conformitate cu nevoile, dorințele și obiceiurile lor. Este important să se înțeleagă faptul că, fiecare pas reprezintă o alterare a fostei structuri sociale, astfel încât fiecare decizie cu privire la reguli sau organizare trebuie analizată cu atenție. De exemplu, introducerea arbitrilor într-un joc oprește negocierea dintre jucători și, desigur, unul din fostele roluri ale jocurilor tradiționale, care care au servit la reducerea presiunii sociale (în cazul luptelor, auto-arbitrarea nu este un proces simplu).

b) Puncte slabe și forte ale jocurilor și sporturilor tradiționale

Zorii secolului douăzeci au reprezentat începutul sportului modern în contrapartidă cu dispariția progresivă a sute de practici locale populare la care ne referim, astăzi, ca fiind “jocuri tradiționale”. Aceste practici au fost, pur și simplu, ignorate atât de autorități cât și de universități.

Majoritatea oamenilor consideră că o mare parte a acestor sporturi populare au dispărut, rămânând doar în pozele unei epoci apuse. Totuși, știm că multe sau majoritatea au continuat să fie transmise, local, cel mai adesea în cadrul sărbătorilor locale. Mai târziu unele jocuri au fost introduse în cadrul unor mici federații, altele au rămas în ritualul și practica festivă, și, în final, multe din ele aproape au dispărut. În acest ultim caz, trebuie să luăm în considerare faptul că, acestea trăiesc, adesea, în memoria colectivă.

Care sunt tendințele care amenință menținerea JST

Multe jocuri populare au dispărut ca rezultat al **represiunii directe**. Într-adevăr, în multe țări au fost condamnate ca fiind de modă veche, perimate, în decădere și incompatibile cu modernitatea sistemului dominant, printre care cel al sportului.

Represiunea indirectă nu a fost mai puțin eficace prin:

Respingerea din sistemul școlar și mass-media a avut drept rezultat lipsa de informație și diminuare a interesului în cadrul sistemului școlar. Cu o lipsă generală de vizibilitate, această imagine neactualizată a JST conduce la un declin din punct de vedere al participării.

Exproprierea spațiilor acestora și zonelor de exprimare din orașe sau din zona rurală a fost, adesea, justificată de modernitatea care a trebuit să le ia locul.

Marginalizarea economică și socială au avut drept rezultat lipsa sprijinului financiar și interesul scăzut din partea sponsorilor și, ca reacție, un număr limitat de tineri voluntari. Așadar, JST au fost clasificate, în general, ca o non-prioritate a planurilor politice și financiare.

www.traditionalsports.org

Decontextualizarea. Unele jocuri au fost integrate în sistemul sporturilor performante cu o standardizare impusă. Acest proces conduce, în general, la o pierdere a semnificațiilor și legăturilor cu modul de viață obișnuit. Alte jocuri au fost exploatare din punct de vedere al strategiilor sau scopurilor externe, adesea, pentru a servi ca exerciții pregătitoare care conduc la sporturi globalizate.

Folclorizarea. Un conservatorism riguros amenință, de asemenea, jocurile cu întreruperea transmiterii lor către generațiile tinere. Folclorizarea sau muzealizarea le pot deconecta de la contextul lor social și zilnic, și transforma doar în atracții folclorice.

Întâmpinarea tendințelor depreciative și ostilității, viitorul JST trebuie construit pe un conținut social și cultural incontestabil.

Într-adevăr, trebuie să luăm în considerare faptul că, **Ludo-diversitatea**, adică diversitatea culturală reprezentată de cultura ludică și sărbătorile tradiționale ale oamenilor (teatru, arta meșteșugărească, muzica, cultura fizică, expresia corporală etc) reprezintă o bogăție ce necesită a fi conservată și dezvoltată pentru noi înșine și pentru generațiile viitoare.

JST reprezintă locuri de întâlnire, schimburi și experimente între diferite generații. Reprezintă o sursă indispensabilă de îmbogățire individuală și colectivă, deoarece pentru a ști încotro se îndreaptă cineva, mai întâi trebuie să știm cine suntem și de unde venim.

Echipamentul necesar practicării jocurilor populare este, de obicei, ieftin și simplu. Această realitate facilitează dinamica sociale ale jocului, în timp ce oferă un potențial de realizări extrem de variate pentru proiectele sociale locale, precum realizarea materialului sau zonelor jocului.

Prin diversitatea lor JST constituie un teren propice antrenamentului. Precum „școala pentru viață”, pot aduce o reînnoire a practicilor educaționale: mai mult jocuri prin care se împărtășește, decât jocuri competitive.

Astfel, JST participă activ la sănătatea fizică și mentală a oamenilor, și contribuie la starea de bunăstare. Acestea sunt elemente care beneficiază de „sănătatea globală”, conform definiției Organizației Mondiale a Sănătății, un factor fundamental pentru protecția „sănătății sociale” a unei comunități.

Jocurile și sporturile tradiției culturale sunt, de asemenea, importante din punct de vedere dinamic. Acestea alcătuiesc un fel de filozofie prin care să conviețuască și să decidă împreună cu privire la modul de viață al grupului – „Noi”. Într-adevăr acestea sunt, de asemenea, conform legăturii cu comunitatea ludică a unei regiuni, baza expresiei unei sociabilități dezvoltate. Astfel, acestea devin o forță pentru propunere, producție și energie intelectuală.

c) Să protejăm și să promovăm JST, dar pentru care obiective?

www.traditionalsports.org

Am văzut că JST au anumite însușiri. Munca depusă în ultimii treizeci de ani începe să-și arate rezultatele în Europa, și numeroase instituții par a fi în tema și preocupate. Astfel, jocurile tradiționale se află la intersecții sensibile. Ce turnură va lua mișcarea de restaurare? Iată câteva puncte pentru dezbateri.

Dacă, îi luăm în considerare doar pe moderniști, există un risc crescut ca fenomenul negativ diferit, anterior menționat, să se amplifice, având ca efect o marginalizare puternică a practicilor JST. Astfel, regula va consta doar în copierea sistemului sportiv globalizat, în timp ce se aplică, la maxim, procesul de sportificare, prin adoptarea tuturor aspectelor care au legătură cu acesta, inclusiv standardizarea. Este soluția facilă pentru anumite persoane, dar știm că globalizarea conduce, inexorabil, la standardizare și că aceste două fenomene sunt asociate. Totuși, este, de asemenea, binecunoscut, faptul că motorul Umanității este dorința diferențierii prin originalitate și rezultate personale. Situația pare paradoxală.

Un prim aspect este fundamental a fi înțeles: dacă există 100 de JST similare, standardizarea va avea, așadar, drept obiectiv reducerea acestui număr la unu. Globalizarea activității este necesară pentru a asigura utilizarea sa ca și activitate comercială și/sau să fie inclusă în programul Olimpic. Totuși, este necesar să fim realiști și să cunoaștem următorul aspect conform Cartei Olimpice: "Pentru a fi inclus în programul Jocurilor Olimpice, un sport trebuie să se conformeze următorului criteriu: Doar sporturile practicate la scară largă, de bărbați, în cel puțin șaptezecișicinci de țări și pe patru continente, și de femei, în cel puțin patruzeci de țări și pe trei continente, pot fi incluse în programul Jocurilor Olimpice." Această condiție foarte restrictivă arată cât de complexă este calea de urmat și faptul că, foarte puține jocuri pot atinge acest obiectiv. Riscă să își abandoneze spiritul, în acest proces, pentru a profita de o glorie foarte ipotetică.

Următorul aspect prezintă incompatibilitatea dintre globalizare și noțiunea de patrimoniu cultural imaterial. Acest lucru introduce două noi aspecte. Mai întâi, ne amintim faptul că, acest proces a eliminat deja sute de jocuri. Exemplele sunt numeroase începând cu jumătatea secolului 19. "Bowlingul american" este un tip de joc de popice (deși termenul nu indică acest aspect), promovarea lui a marginalizat și/sau contribuit la dispariția a cel puțin 150 până la 200 de jocuri de popice tradiționale în vestul Europei. În al doilea rând, există un proces de creare a "noilor jocuri" din practici tradiționale, cu obiectiv comercial, ca ofertă de recreere în orașele mari. Aceste practici sunt, de fapt, invenții ce nu pot pretinde existența unei legături cu Patrimoniul Cultural Imaterial a oricărui JST.

Altfel, o sportificare drastică a jocurilor tradiționale în sporturi instituționalizate va conduce, inexorabil, la practici care valorifică, cu fermitate, însăși competiția și sistemul de dominație. Totuși, în acest punct, este necesar să ne întrebăm, foarte serios, cu privire la reflexele create, exclusiv, de întâlnirile sportive competitive, pe durata a mai multor generații, unde obiectivul a constat mereu în a-l domina pe celălalt. Știm că acesta reprezintă reproducerea sistemului economic cu tendință de monopol, dar introducerea acestui spirit antagonic în mintea tinerilor, reprezintă un element care merită a fi analizat cu mare atenție. Schimbul echitabil, echilibrat, prin respectarea culturilor, fără

www.traditionalsports.org

ideea dominării sau expansionismului, propus prin întâlnirile JST, este mult mai eficient pentru progresul democrației în lume, decât cel prin care modelul dominant dorește să își impună ideea, campionii sau modelele democratice cu forța.

Indiferent de direcția pe care o urmează o practică, conducătorii trebuie să fie conștienți de faptul că, fără sprijinul *Comunității Ludice*, contractul social ar trebui considerat drept anulat. Aceasta se alătură notei filozofului jocurilor, Johan Huizinga, care scria că sportul tradițional este o acțiune lipsită de orice interes material, atunci când este adânc asociat cu o cultură ca și mod de petrecere a timpului liber. Aceasta înseamnă că introducerea unei logici prin care oamenii modifică acest sistem după bunul plac, corespunde unei diversiuni a proprietății, una sau mai multe persoane alocă bunurile colective fără știința celorlalți, care se consideră posesori ai elementelor imateriale ale culturii lor.

Există numeroase alternative ce pot fi explorate. Să vedem unele căi, fără a le închide pe altele pe care generațiile viitoare le vor putea dezvolta.

Cunoaștem faptul că, lumea pe care am dezvoltat-o, în ultimele două secole, a privilegiat sistemul competitiv. Cel puternic decide. Totuși, provocările ecologice și umanitare care apar, pe măsură ce Pământul secătuiește, arată că este necesară reformarea serioasă a sistemului. De la un sistem care caută dominarea, probabil, va fi (ar trebui) să fie necesară dezvoltarea și îmbrățișarea unui sistem global de partajare, prin care ne vom întoarce la valorile umane ce, încă, pot fi experimentate în cadrul *comunităților ludice*. Jocurile și sporturile tradiției culturale ar putea, apoi, să funcționeze precum laboratoarele sau terenurile de experimentare socială pentru viitor.

Astfel, de vreme ce o mulțime de jocuri tradiționale au o vocație similară, dincolo de frontierele țării, cu contexte festive, adesea, atât de similare, în realitate, ele sunt purtătoarele unei dimensiuni umane universale. Această diversitate atractivă conferă noi perspective pentru dezvoltarea turismului cultural, deoarece există un interes substanțial pentru JST. Aceasta are legătură cu impulsul general către nevoia de autenticitate, descoperire a rădăcinilor, simplitate și ospitalitate.

Cercetările cu privire la aptitudinea educațională, sportivă și recreațională ca rezultat al aplicării JST sunt, încă, deficitare în multe țări. Trebuie să elaborăm și să întărim baza cunoștințelor care facilitează examinarea, comparația și analiza JST. Este necesară generarea și sprijinul unor vocații prin care să publicăm: cărți, enciclopedii, filme, site-uri web etc. De asemenea, trebuie să dezvoltăm cercetarea științifică. Este valabil și pentru includerea JST în școli și pentru dezvoltarea activităților socio-culturale pentru adulți și turism. În scopul gestionării, cu succes, a acestor domenii, trebuie să dezvoltăm cursuri de pregătire pentru animatori socio-culturali, profesori de sport și învățători.

Toate aceste lucruri vor genera înființarea aplicațiilor sociale și economice, precum integrarea socială în districte, animația locală, turismul sportul, festivitățile și revitalizarea zonelor rurale.

Putem observa că viitorul JST va aduce multe avantaje în dezvoltarea modelelor axate pe cultură și educație. Pot fi promovate în cel puțin două direcții:

www.traditionalsports.org

- **Dezvoltarea federațiilor regionale sau transregionale** (transfrontaliere) pentru a rămâne, întotdeauna, conectate cu Comunitatea Ludică, (și astfel PCI), inclusiv în cadrul diasporei.

- **Transmiterea JST tinerilor** prin introducerea celor mai semnificative practici în programele școlare.

Toate contribuțiile aduse, pe durata proiectului TRADWOC, reprezintă elemente de sprijin pentru construirea politicilor de promovare.

JST reprezintă mijloace de responsabilizare a cetățenilor, unelte pentru educație și transmiterea valorilor sociale către tineri. **Jocurile și sporturile tradiționale sunt mai mult decât jocuri; sunt unelte pentru viitor!**